

VIESTEJÄ TIETEEN KENTILTÄ

Porin yliopistokeskukselta valmistuneiden opinnäytetöiden näkökulmia lasten, nuorten ja perheiden varhaiseen tukeen

Lapsiperheiden varhaisen tuen asiantuntijapäivä

10.12.2019

Porin perusturva

Porin yliopistokeskus/ Tampereen yliopisto
(yhteiskuntatieteet, Pori)

Koonnut: Nina Vanhatalo
ASTe - Akateeminen
asiantuntijuus Satakunnan
sosiaali- ja terveystieteiden
tueksi (ESR)

ASTe

Akateeminen asiantuntijuus Satakunnan
sosiaali- ja terveyspalvelujen tueksi (ESR)

Tampereen yliopisto
Yhteiskuntatieteet, Pori

Porin yliopistokeskus

Sisällysluettelo

1. Johdanto	2
2. Ammattilaisten näkökulmia lapsiperheiden tukeen	3
2.1 Vuorovaikutuksen vahvistaminen ja ongelmien ehkäisy	3
2.2 Yhteistyö ja toimintamallit	5
3. Vanhempien kertomuksia haasteista ja tuen merkityksestä	7
4. Lapsen rooli palvelujärjestelmässä	10
5. Lasten ja nuorten tuki, vertaistuki sekä ehyttävät tarinat	12
6. Lopuksi	15

Katsauksen sisältämät Porin yliopistokeskuksessa toimivien tutkinto-ohjelmien opinnäytetyöt:

Tampereen yliopisto, yhteiskuntatutkimus ja sosiaalityö

Aho, Virpi (2018) Lastensuojelun systeeminen malli kolmen satakuntalaisen pilottitiimin puheessa. Tampereen yliopisto, sosiaalityön tutkinto-ohjelma (Pori), sosiaalityö

Haapanen, Kirsi (2016) Lapsen osallisuus lastensuojelunavohuollon asiakassuunnittelussa. Tampereen yliopisto, sosiaalityön tutkinto-ohjelma (Pori), sosiaalityö

Hukka, Anu (2015) Kahden kodin lapset – Vanhempien kokemuksia vuoroviikkoasumisen eduista ja haasteista. Tampereen yliopisto, sosiaalityön maisteriopinnot (Pori), sosiaalityö

Koivula, Pirkko (2011) Auttamistyö perheneuvolan asiakkaiden kertomuksissa. Tampereen yliopisto, sosiaalityön tutkinto-ohjelma (Pori), sosiaalityö

Kuuskeri, Carita (2013) Koulun sosiaalityö ja lastensuojelutyö moniammatillisen yhteistyön näkökulmasta. Tampereen yliopisto, sosiaalityön tutkinto-ohjelma (Pori), sosiaalityö

Laatikainen, Susanne (2015) Lapsen ja vanhemman välisen varhaisen vuorovaikutuksen ja kiintymyssuhteen huomioiminen lastensuojelun sosiaalityössä. Tampereen yliopisto, sosiaalityön tutkinto-ohjelma (Pori), sosiaalityö

Lainio-Jaakkola, Johanna (2017) Vieraannuttaminen: sosiaalityöntekijöiden näkemys vieraannuttamisen ehkäisemisestä. Tampereen yliopisto, sosiaalityön tutkinto-ohjelma (Pori), sosiaalityö

Mattila, Johanna (2017) ”Ensimmäistä kertaa näiden vuosien aikana mulle tuli sellainen olo, täällä on ihmisiä, jotka näkee tämän”: perhekuntoutus vanhempien kokemana. Tampereen yliopisto, sosiaalityön tutkinto-ohjelma (Pori), sosiaalityö

Nenonen, Elina (2010) ”Periaattees se on niinku majakka, et se niinku loistaa ja ohjaa vähä niinku oikeelle tielle” - Nuorten osallisuus Porin kaupungin Nuorten työpajan ja ET-Porin yhteydessä, Tampereen yliopisto, yhteiskuntatutkimuksen tutkinto-ohjelma (Pori), sosiaalipolitiikka

Niemelä, Miia (2014) ”Rakkaudesta veitsiin”: viiltely ja vertaistuki internetin avoimessa vertaisryhmässä. Tampereen yliopisto, sosiaalityön tutkinto-ohjelma (Pori), sosiaalityö

Talvio, Sinikka (2015) "Punasen langan rakentaa se lapslähtöisyys ja sitten otetaan se perhe huomioon": fenomenografinen tutkimus perhetyöntekijöiden lapsilähtöisyyskäsitteistä. Tampereen yliopisto, sosiaalityön tutkinto-ohjelma (Pori), sosiaalityö

Turun yliopisto, kulttuurituotannon ja maisemantutkimuksen koulutusohjelma

Knuutila, Anniina (2018) Neposen maailma: Satuhahmon luominen ja sen välittämät asiat. Turun yliopisto, kulttuurituotannon ja maisemantutkimuksen koulutusohjelma, kulttuuriperinnön tutkimus

Lisäksi lähteenä on hyödynnetty: Wallenius, Tytti (2018) Hyvinkö pyyhkii? Tutkimus Porin yliopistokeskuksen opiskelijoiden hyvinvoinnista. Porin ylioppilasyhdistys Pointer ry.

Viestejä tieteen kentiltä

Porin yliopistokeskukselta valmistuneiden opinnäytetöiden näkökulmia lasten, nuorten ja perheiden varhaiseen tukeen

1. Johdanto

Porin yliopistokeskuksen muodostavat Tampereen yliopisto, Turun yliopisto ja Aalto-yliopisto. Lisäksi Porin yliopistokeskuksen yhteydessä toimii Turun yliopiston lääketieteellisen tiedekunnan opetusterveyskeskus. Yliopistokeskuksessa on tutkintoon johtavaa koulutusta, täydennyskoulutusta ja avoimen yliopiston opetusta, siellä tehdään tieteellistä tutkimusta ja toteutetaan kehittämishankkeita. Opiskelijoita on noin 2000 ja henkilökunnan jäseniä 170. Tutkintokoulutusta järjestetään neljällä alalla: tekniikka, yhteiskunta, kulttuuri ja kauppatieteet. Opiskelijat valmistuvat maistereiksi tai diplomi-insinööreiksi. Lisäksi Porin yliopistokeskuksella työskentelee tohtorikoulutettavia, tutkijoita sekä tekniikan, työ- ja elinkeinoelämän ja yhteiskunnan kehittäjiä.

Porin yliopistokeskuksen opiskelijat ovat oman alansa asiantuntijoita, sillä suurin osa opiskelijoista suorittaa osaamistaan syventäviä opintoja. He ovat myös elinikäisiä oppijoita; opiskelijoiden ikähaarukka on laaja ja usein heillä on taustallaan aikaisempi tutkinto (esim. AMK-tutkinto). Opiskelijat pitävät yllä tiiviitä suhteita työelämään ja työkokemusta heillä on keskimäärin yli 10 vuotta. Merkittävä osa opiskelijoista on kotoisin Satakunnasta. Porin yliopistokeskuksen opiskelijoista yli 80 % kokee olevansa oikealla alalla ja 85 % pitää alansa kiinnostavuutta erittäin tärkeänä kriteerinä – he ovat siis motivoituneita ja tietävät, mitä osaavat¹.

Porin yliopistokeskuksen opiskelijat ovat aidosti monitieteisiä asiantuntijoita ja heillä on paljon annettavaa hyvinvoinnin sekä sosiaali- ja terveystalouden saralla. Yksi keskeinen asiantuntijuuden kehittämisen paikka ovat opintojen loppuvaiheessa toteutettavat pro gradu- ja diplomityöt. Niitä valmistuu vuosittain lähemmäs 200 ja moni kytkeytyy Satakunnan alueen asukkaiden ja organisaatioiden toimintaan tai kokemuksiin. Lapsiperheiden varhaisen tuen asiantuntijapäivää varten olemme koonneet tieteenraajat ylittäen yhteen tietoa Porin yliopistokeskuksen opiskelijoiden tuottamista tutkielmista, jotka syventävät ja laajentavat näkökulmia tilaisuuden teemaan. Täyspitkät tutkielmat löytyvät annettujen linkkien takaa Tampereen yliopiston ja Turun yliopiston

¹ Hyvinkö pyyhkii? –raportti 2018.

julkaisupalveluista. Katsauksen on toteuttanut Tampereen yliopiston (yhteiskuntatieteet, Pori) hanke ASTe – Akateeminen asiantuntijuus Satakunnan sosiaali- ja terveystalvelujen tueksi (ESR).

Tiedontäyhteisiä lukuhetkiä!

2. Ammattilaisten näkökulmia lapsiperheiden tukeen

2.1. Vuorovaikutuksen vahvistaminen ja ongelmien ehkäisy

Laatikainen, Susanne (2015) Lapsen ja vanhemman välisen varhaisen vuorovaikutuksen ja kiintymyssuhteen huomioiminen lastensuojelun sosiaalityössä. Tampereen yliopisto, sosiaalityön tutkinto-ohjelma (Pori), sosiaalityö

- Linkki <http://urn.fi/URN:NBN:fi:uta-201505211466>

Tässä tutkielmassa tarkastellaan lapsen ja vanhemman välisen varhaisen vuorovaikutuksen ja kiintymyssuhteen huomioimista lastensuojelun sosiaalityössä. Tutkielman tavoitteena on selvittää, mikä merkitys on lapsen ja vanhemman välisellä varhaisella vuorovaikutuksella ja kiintymyssuhteella lastensuojelun sosiaalityössä, sen käytännöissä ja toiminnassa, lastensuojelun sosiaalityöntekijän kokemana.

Tutkimuksen teoreettisessa osuudessa perehdytään lyhyesti lastensuojelun sosiaalityöhön, sosiaaliseen vuorovaikutukseen sekä lapsen ja aikuisen väliseen varhaiseen vuorovaikutussuhteeseen ja kiintymyssuhdeteoriaan. Kiintymyssuhdeteorian avulla pyritään kuvaamaan ja ymmärtämään varhaisten vuorovaikutussuhteiden vaikutusta lapsen kokonaisvaltaiseen kehitykseen. Tutkimuksen teoreettisessa osuudessa tarkastellaan myös sosiaalityötä toiminnan ja tiedon näkökulmasta.

Tutkimuksen empiirinen aineisto koostuu viidestä lastensuojelun sosiaalityöntekijän haastattelusta. Tutkimuksen haastattelut on toteutettu puolistrukturoidun haastattelun avulla. Tutkimuksessa on käytetty fenomenologista lähestymistapaa. Fenomenologinen analyysi (Perttula 1995) jakautuu kahteen osaan, joista molemmissa on seitsemän vaihetta. Ensimmäisessä osassa tavoitellaan kunkin tutkittavan yksilökohtaista merkitysverkostoa ja analyysin toisessa osassa tavoitellaan tutkittavan ilmiön yleistä merkitysverkostoa.

Fenomenologiassa tutkitaan ihmisen kokemuksia. Koska kokemus syntyy vuorovaikutuksessa todellisuuden kanssa, on tutkimuksen kohteena ihmisen suhde omaan elämäntodellisuuteen.

Fenomenologisen lähestymistavan mukaan ihmisen suhde maailmaan on intentionaalinen, ja tämä tarkoittaa sitä, että kaikki merkitsee ihmiselle jotakin. Näin kokemus muodostuu merkitysten mukaan. Nämä merkitykset ovat fenomenologisen tutkimuksen varsinainen kohde. Tutkimuksen tarkoituksena onkin selvittää, minkälaisia yhteisiä ja erillisiä merkityksiä varhaisen vuorovaikutussuhteen ja kiintymyssuhteen huomioiminen lastensuojelussa sosiaalityöntekijöiden kokemana tuo esille.

Tutkimus ei pyri löytämään universaaleja yleistyksiä vaan ymmärtämään tutkittavan yhteisön ihmisten, lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden, senhetkistä merkitysmaailmaa eli lastensuojelun sosiaalityön toimintakulttuuria. Tutkimuksen empiirisenä tuloksena valmistui yksi yleinen merkitysverkosto, joka kuvaa viiden sosiaalityöntekijän kokemusta tutkitusta ilmiöstä.

Lainio-Jaakkola, Johanna (2017) Vieraannuttaminen: sosiaalityöntekijöiden näkemys vieraannuttamisen ehkäisemisestä. Tampereen yliopisto, sosiaalityön tutkinto-ohjelma (Pori), sosiaalityö

- Linkki <http://urn.fi/URN:NBN:fi:uta-201801041014>

Tutkielmani motiivina on vieraannuttamisen esille nostaminen sekä sen ammatillinen ehkäiseminen sosiaalityössä. Vieraannuttaminen tässä tutkielmassa tarkoittaa, että toinen vanhempi käytöksellään vieraannuttaa lasta avioerotilanteissa toisesta vanhemmasta, siten että lapsen ja vanhemman vuorovaikutussuhde vaikeutuu vieraannuttamisen johdosta. Suomessa vieraannuttamisen kanssa työskentelee monia ammattikuntia ja pelkäävät sosiaalityössä eri toimenkuviissa lukuisia sosiaalityöntekijöitä.

Tutkielmassani tarkastelen vieraannuttamisilmiötä siihen puuttumisen ja sen ehkäisemisen näkökulmasta sosiaalityön käytännöissä. Tarkoitukseni on selvittää, millaisia haasteita sosiaalityöntekijät kohtaavat vieraannuttamisen kanssa työskennellessään ja miten he puuttuvat haasteelliseen aiheeseen omassa työsssänsä. Selvitän myös millaista tukea he toivovat saavansa ja mililtä tahoilta vieraannuttamistapauksissa.

Tutkielmani aineisto koostuu yhteensä 31 lastensuojelun ja perheneuvolan sosiaalityöntekijän sekä lastenvalvojien vastauksista. Aineisto on kerätty puolistrukturoidun kyselylomakkeen avulla SurveyMonkey-sovellutuksella. Kysely toteutettiin kevään 2017 aikana.

Tutkimusmenetelmäni on kvalitatiivinen ja aineisto on analysoitu teorialähtöisen sisällönanalyysin keinoin. Kiintymyssuhdeteoria toimii tutkielmani teoreettisena viitekehyksenä, jonka kautta

tarkastelen vieraannuttamisilmiön vaikutusta perheen kiintymyssuhteisiin vanhempien avioerotilanteissa. Lapsi rakentaa kiintymyssuhdetta heti syntymästään asti äitiin ja isään. Vanhempien erotilanteissa kiintymyssuhde saattaa muuttua tai jopa katketa kokonaan ja joskus näissä tilanteissa voi olla kyseessä vieraannuttaminen.

Tutkimustuloksista on huomattavissa, kuinka vaikeasta asiasta vieraannuttamisessa on kyse. Vieraannuttamisen koetaan olevan haasteellinen aihe tunnistaa. Keskeisenä tuloksena näkyivät koulutuksen puute tai riittämättömyys vieraannuttamiseen puuttumisen ja ennaltaehkäisy toteuttamiseksi. Tämän lisäksi sosiaalityöntekijöillä ei ollut työnsä tukena selkeitä toimintatapoja. Käytetyimpänä toimintatapana heillä oli keskustelu, jossa pyrittiin tuomaan vanhemmille esille lapsen etua ja oikeuksia. Haasteista suurimpina näyttäytyivät vanhempien yhteistyökyvyttömyys vieraannuttamistilanteissa, vieraannuttamisen tunnistaminen sekä siihen puuttumisen vaikeus. Tärkeänä kehittämisasiana esille nousivat vastaajien enemmistöllä toimintamallien kehittäminen sekä vanhempien eron aikaisen työskentelyn varhainen ja vahva tuki. Myös yhteistyökumppaneiden ja moniammatillisuuden rakentaminen vieraannuttamistyöskentelyssä koettiin tärkeänä.

2.2 Yhteistyö ja toimintamallit

Kuuskeri, Carita (2013) Koulun sosiaalityö ja lastensuojelutyö moniammatillisen yhteistyön näkökulmasta. Tampereen yliopisto, sosiaalityön tutkinto-ohjelma (Pori), sosiaalityö

- Linkki <http://urn.fi/urn:nbn:fi:uta-1-23311>

Tutkimuksessa tarkastellaan lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden ja koulukuraattoreiden välistä yhteistyötä moniammatillisuuden näkökulmasta. Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää millaista yhteistyötä lastensuojelun avohuollon sosiaalityöntekijät ja koulukuraattorit tekevät, miksi yhteistyötä tehdään sekä millaisia yhteistyön muotoja käytetään. Lisäksi tutkimuksessa selvitetään yhteistyön toimivia käytäntöjä ja haasteita sekä yhteistyön osuutta moniammatillisessa verkostotyössä.

Tutkimusaineisto koostuu kuudesta teemahaastattelusta, jotka on kerätty Porin koulutusviraston koulukuraattoreilta ja perusturvakeskuksen lastensuojelun avohuollon sosiaalityöntekijöiltä. Aineisto on analysoitu sisällönanalyysin keinoin, teemoittelemalla.

Tässä tutkimuksessa moniammatillinen verkostotyö nähtiin tärkeänä osana yhteistyötä. Yhteistyötä edistäviksi asioiksi tiivistyivät yhteiset tapaamiset, molemminpuolinen avoimuus, tuttuus, ammatillisuus, kunnioitettava kohtaaminen, luotettavuus, yhteiset sopimukset, työnjako, jaettu vastuu,

työyhteisön sisäiset toimintamallit sekä työntekijän persoonallisuus yhteistyössä. Yhteistyön haasteiksi ja yhteistyötä heikentävinä tekijöinä ovat tutkimustulosten mukaan salassapitovelvollisuus ja laki, työntekijöiden vaihtuvuus, kiire sekä opettajien tietämättömyys lastensuojelun avohuollon tukitoimista ja yleensä toiminnasta.

Aho, Virpi (2018) Lastensuojelun systeeminen malli kolmen satakuntalaisen pilottitiimin puheessa. Tampereen yliopisto, sosiaalityön tutkinto-ohjelma (Pori), sosiaalityö

- Linkki <http://urn.fi/URN:NBN:fi:uta-201811092817>

Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, millaisena lastensuojelun systeeminen malli rakentuu sitä pilotoivien tiimiläisten puheessa. Tutkimusta taustoitetaan kuvaamalla mallin pilotointiin liittyviä toimijoita sekä valtakunnallisella että maakunnallisella tasolla. Tutkimuksen teoreettinen viitekehys on muodostettu lastensuojelun systeemisestä mallista. Malliin liittyvien käsitteiden määrittelyä tehdään lisäksi aiempia tutkimuksia hyödyntäen. Tutkimuksen keskeisiä käsitteitä ovat lastensuojelu, sosiaalityö, Hackneyn malli, systeeminen malli, systeeminen teoria ja perheterapeuttinen lähestymistapa (ks. Lahtinen, Männistö & Raivio 2017, 4). Kyseessä on laadullinen tutkimus, jonka aineisto koostuu havaintopäiväkirjoista ja litteroiduista fokusryhmähaastatteluista. Tutkimuskohteina ovat kaikki kolme tiimiä, jotka tutkimusajankohtana pilotoivat lastensuojelun systeemistä mallia Satakunnassa. Aineisto analysoitiin teorialähtöisellä sisällönanalyysillä sekä abduktiivista päättelyä käyttäen.

Tutkimustulosten mukaan systeeminen työorientaatio rakentuu neljästä ulottuvuudesta: vuorovaikutus ja suhteet, asiakashorisontti, työntekijähorisontti ja työn organisointi. Vuorovaikutus ja suhteet on näistä siinä mielessä hallitseva ulottuvuus, että se läpi leikkaa ja yhdistää kaikki muut ulottuvuudet. Vuorovaikutus näkyy sekä yksilön sisäisenä että yksilöiden välisenä vuoropuheluna. Vuorovaikutusta käytetään työvälineenä, mutta se on suhteisiin keskittyvässä työssä myös työn kohde. Suhteiden osalta on keskeistä ottaa huomioon lapsen ja hänen perheeseensä liittyvät sekä läsnä olevat että poissa olevat suhteet. Asiakashorisontissa korostuvat asiakkaan osallisuus sekä lapsi- ja perhesysteemilähtöisyys. Asiakkaan osallisuudessa painottuvat asiakkaan kokemusten ja näkemysten kuuleminen. Yhtä lailla asiakkaan osallisuuteen kuuluu se, että asiakkaalle kerrotaan työntekijän kokemukset ja näkemykset häntä koskevista asioista. Lapsilähtöisyys tutkimustuloksena tarkoittaa lapsen pitämistä keskiössä kaikissa työskentelyn vaiheissa ja kaikissa työtilanteissa. Perhesysteemilähtöisyys puolestaan tiivistyy asiakasperheen perhedynamiikan ymmärtämiseen sekä perhedynamiikan huomioimiseen arviointi-, suunnittelu- ja toteutustyössä.

Työntekijähorisontissa keskeistä on työntekijän toimiminen erilaisissa rooleissa asiakkaan tilanteeseen liittyvissä vuorovaikutussuhteissa. Työntekijähorisonttiin kuuluu myös pyrkimys priorisoida suora kohtaamistyö työtehtävissä etusijalle. ”Pysähtyminen ennen reagointia” vaikuttaa olevan systeemissä työorientaatiossa työskentelyä ohjaava periaate. Työn organisointiin liittyy tiimin kokoonpano, tiimin toimintarakenne sekä sitoutuminen systeemisen mallin mukaiseen työskentelyyn niin tiimiläisten kuin lähijohdon osalta. Tiimin kokoonpanon suhteen on oleellista, että tiimiläisillä on osaamista toimia itse systeemisen työtöteen mukaisesti sekä mahdollistaa muiden työskentely sen mukaisesti. Tiimin toimintarakenteesta merkitykselliseksi nousee tiimikokoonpanon säännöllisyys ja sisällöllinen tarkoituksenmukaisuus sekä niihin varattu aikaresurssi. Erityisen merkittävää on se, että näiden kaikkien ulottuvuuksien tulee toteutua yhtäaikaaisesti sekä limittäin, jotta systeemisen työorientaation toteuttaminen on mahdollista.

3. Vanhempien kertomuksia haasteista ja tuen merkityksestä

Hukka, Anu (2015) Kahden kodin lapset – Vanhempien kokemuksia vuoroviikkoasumisen eduista ja haasteista. Tampereen yliopisto, sosiaalityön maisteriopinnot (Pori), sosiaalityö

- Linkki <http://urn.fi/URN:NBN:fi:uta-201601041002>

Vuoroasuminen on ajankohtainen ja yleistynyt lasten asumisen muoto, jossa lapset asuvat eron jälkeen suunnilleen yhtä paljon molempien vanhempien luona. Tämän tutkimuksen tavoitteena on kartoittaa vuoroasumiseen päätyneiden vanhempien kokemuksia lastensa vuoroasumisesta. Tutkimus antaa tietoa vuoroasumisen edellytyksistä, eduista ja haasteista vanhempien näkökulmasta. Keskeisinä käsitteinä ovat lapsen etu ja vanhemmuus. Tutkimuksen tavoitteena on pohtia lapsen edun toteutumista ja huomioimista vuoroasumispäätöstä tehtäessä ja asumiseen päädyttäessä. Tutkimus kartoittaa myös vanhemmuuden ja vanhempien roolien jakautumista vuoroasumisessa.

Tutkimus on toteutettu teemahaastattelemalla vanhempia, jotka ovat sopineet lastensa vuoroasumisesta lastenvalvojan luona. Menetelmänä käytetään laadullisen aineiston analyysissä pääasiassa teemoittelua.

Tutkimuksen keskeisimpinä tuloksina esitetään, että vuoroasumiseen on päädytty useimmiten kompromissina. Vanhempien kokemana vuoroasumisen etuna korostui tutkimuksessa erityisesti joustavuus ja ajankäytön mahdollisuudet. Vuoroasuminen on hyvin sovitettavissa epäsäännöllisiin tai muuten haastaviin työaikoihin. Vuoroasumisen haasteet voidaan jakaa 1) lasten kokemuksiin, 2)

käytännön haasteisiin, 3) vuorovaikutuksen ongelmiin ja 4) muihin seikkoihin. Vanhempien välinen toimiva vuorovaikutus, joustavuus ja yhteistyökyky näyttäytyivät tärkeimpinä edellytyksinä toimivalle vuoroasumiselle. Vanhemmat perustelivat ratkaisua omista lähtökohdistaan käsin ja lapsen etu jäi haastattelussa vähemmälle huomiolle. Vanhemmuuden roolit jakautuvat vuoroasumisessakin osin epätasaisesti vanhempien välillä. Tutkimus piirtää kuvan kohtuullisen perinteisestä työnjaosta vanhempien kesken.

Koivula, Pirkko (2011) Auttamistyö perheneuvolan asiakkaiden kertomuksissa. Tampereen yliopisto, sosiaalityön tutkinto-ohjelma (Pori), sosiaalityö

- Linkki <http://urn.fi/urn:nbn:fi:uta-1-21543>

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on selvittää asiakkaiden kokemuksia perheneuvolan auttamistyöstä, missä lapsiperheitä autetaan ihmissuhteisiin, perhe-elämään sekä lasten kehitykseen ja kasvatukseen liittyvissä asioissa. Tavoitteenani on ollut tulkita asiakkaiden kertomusten avulla heidän kokemuksiaan ja sitä, mikä perheneuvolan auttamisprosessissa on auttanut asiakkaita. Tutkimuksessa pyritään tavoittamaan syvällisempää tietoa perheneuvolan auttamistyöstä.

Tutkielmani lähestymistapana on narratiivisuus, mihin liittyy fenomenologis-hermeneuttinen ulottuvuus. Tutkimukseni on laadullinen tutkimus ja sen aineisto on kerätty viiden kerronnallisen haastattelun avulla ja analyysimenetelmänä on käytetty narratiivista lukutapaa.

Tulosten perusteella perheneuvolan auttamistyöstä kerrotaan kolmentyyppisissä kertomuksissa: muutosta sisältämättömissä, muutos- ja voimaantumiskertomuksissa. Auttamistyön luonne näissä asiakkaiden kertomuksissa näyttäytyy kohtaamattomana, tukea tuottavana ja kannattelevana. Auttamisprosessissa olennaiseksi nousee hyväksytyksi ja ymmärretyksi tuleminen. Merkityksellisiä ovat myös vastavuoroisuus, käyntien jatkuvuus, aika ja tila sekä kiinnipitävyys. Asiakkaan ja työntekijän yhteisen työskentelyn avulla on mahdollista saavuttaa uutta ymmärrystä, oivalluksia, uudenlaista toimijuutta sekä voimaantua ja selviytyä paremmin elämässä.

Perhekeskeisen työotteen merkitys eli se, että perheen jäseniä hoidetaan saman hoito-organisaation piirissä, korostuu. Avunhakijan ohjaamiseen toiseen hoitopaikkaan on edelleen syytä kiinnittää huomiota. Tulevaisuudessa kannattaisi perheneuvolan asiakkaiden kokemuksia selvittää pitkäikäistutkimuksen avulla.

Mattila, Johanna (2017), ”Ensimmäistä kertaa näiden vuosien aikana mulle tuli sellainen olo, täällä on ihmisiä, jotka näkee tämän”: perhekuntoutus vanhempien kokemana. Tampereen yliopisto, sosiaalityön tutkinto-ohjelma (Pori), sosiaalityö

- Linkki <http://urn.fi/URN:NBN:fi:uta-201711062688>

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on tuoda esiin perhekuntoutuksessa olleiden perheiden kokemuksia kuntoutusjaksosta vanhempien kertomana. Tutkielmassa tarkistellaan heidän esiin nostamiaan myönteisiä ja kehittämistä vaativia osa-alueita sekä työskentelytapoja. Tutkielma haki vastauksia perheen ja sosiaalialan ammattilaisten välisen vuorovaikuttamisen asiantuntijuuden toimivuuteen, vanhempien voimavarojen paranemiseen arjessa ja perheen sisäisen vuorovaikutuksen paranemiseen.

Tutkielman teoreettisessa osuudessa käsitellään sosiaalityön työskentelymenetelmiä, jotka ovat olennaisia perhekuntoutuksessa. Sosiaalityön yhteydessä tarkastellaan vuorovaikutteista asiantuntijuutta, asiakkaan itsearviointin merkitystä, asiakkaan ja työntekijän välistä dialogisuutta ja perheen sisäistä vuorovaikutusta.

Tutkielma on luonteeltaan kvalitatiivinen. Tutkielman aineisto koostuu viidestä teemahaastattelusta. Haastatteluun osallistui tutkimuskohteena olleen organisaation asiakkaita, jotka olivat kaikki osallistuneet perhekuntoutusjaksolle. Aineiston analyysissä on menetelmänä käytetty teemoittelua ja sisällönanalyysia.

Tämän tutkielman mukaan perhekuntoutus oli asiakkaille entuudestaan tuntematon työskentelymuoto. Suhtautuminen tarjottuun työskentelymuotoon oli aluksi kielteistä, mutta asenteet muuttuivat myönteisemmiksi lisätiedon myötä. Työskentely koettiin pääsääntöisesti perhettä auttavaksi, tukeväksi, arvostavaksi ja kuuntelevaksi. Haasteellisina asioina koettiin kodin ulkopuolella asuminen ja sen mukanaan tuomat käytännön järjestelyt, etäisyydet ja fyysiset tilat.

4. Lapsen rooli palvelujärjestelmässä

Talvio, Sinikka (2015) "Punasen langan rakentaa se lapsilähtöisyys ja sitten otetaan se perhe huomioon": fenomenografinen tutkimus perhetyöntekijöiden lapsilähtöisyyskäsityksistä. Tampereen yliopisto, sosiaalityön tutkinto-ohjelma (Pori), sosiaalityö

- Linkki <http://urn.fi/URN:NBN:fi:uta-201507082058>

Tutkimuksen tarkoituksena on tutkia, miten lapsilähtöisyys määrittyy sekä ennaltaehkäisevässä perhetyössä että lastensuojelun perhetyössä. Tutkimuksessa tutkitaan ennaltaehkäisevää perhetyötä tekevien perhetyöntekijöiden ja lastensuojelun perhetyönohjaajien käsityksiä lapsilähtöisyydestä ja sen toteutumisesta perhetyössä. Lisäksi tutkimuksessa vertaillaan, ovatko työntekijäryhmien käsitykset lapsilähtöisyydestä mahdollisesti yhteneviä tai erilaisia. Tutkimuksen tarkoituksena on myös pohtia, mikä lapsilähtöisyyttä mahdollisesti edistää ja mikä estää.

Tutkimuksen teoreettisessa osuudessa selvitetään perhetyön historiaa, perusteluja perhetyölle sekä perhetyön sijoittumista palvelujärjestelmään. Lisäksi määritellään ennaltaehkäisevän perhetyön ja lastensuojelun perhetyön sekä lapsilähtöisyyden käsitteitä.

Tutkimuksen aineistona ovat viiden ennaltaehkäisevää perhetyötä tekevän perhetyöntekijän ja viiden lastensuojelun perhetyönohjaajan haastattelut. Aineisto kerättiin teemahaastattelun avulla ja analysoitiin fenomenografisen analyysin periaatteiden mukaisesti. Analyysin tuloksena syntyi kuusi erilaista lapsilähtöisyyden kuvauskategoriaa. Kuvauskategoriat ovat: lapsilähtöisyyden yhteiskunnallinen paikantuminen, lapsikeskeisyyteen painottuva lapsilähtöisyys, lapsen yksilöllisyyteen paikantuva lapsilähtöisyys, toiminnallisuuteen painottuva lapsilähtöisyys, vanhemmuuteen painottuva lapsilähtöisyys ja lapsilähtöisyyden mahdollistajat ja haastajat. Tämän tutkimuksen kuusi kuvauskategoriaa ilmentävät jokainen erilaista tulkintaa lapsilähtöisyydestä ja sen toteutumisesta perhetyössä.

Tutkimuksen tulosten perusteella haastatellut työntekijäryhmät käsittävät lapsilähtöisyyden ja sen toteutumisen perhetyössä monella tapaa yhtäläisesti, mutta työntekijäryhmien välillä löytyy käsityksissä myös eroavaisuutta. Lapsen kohtaaminen ja yhdessä tekeminen nähtiin kaikkein tärkeimpänä lapsilähtöisenä perhetyönä molempien työntekijäryhmien käsityksissä. Myös lapsen etu ja hyvinvointi sekä työn keskiössä ja työn kohteena oleminen nähtiin tärkeinä. Ennaltaehkäisevää perhetyötä tekevät perhetyöntekijät korostavat lapsen yksilöllisiä tarpeita ja arjesta ja perustarpeista huolehtimista. Lastensuojelun perhetyönohjaajien käsityksissä korostuu lapsen toimijuus ja

aktiivisuus sekä toiminnan konkreettinen mallintaminen. Lapsilähtöisyyden nähtiin molemmissa työntekijäryhmissä toteutuvan myös välillisesti vanhempien kautta. Suurin lapsilähtöisyyttä edistävä tekijä nähdään olevan työntekijän oma toiminta ja työskentelyote. Eniten lapsilähtöisyyttä estävät vanhempien ongelmat. Tutkimuksen mukaan lapsilähtöisyys on perhetyössä vahva toimintatapa.

Haapanen, Kirsi (2016) Lapsen osallisuus lastensuojelunavohuollon asiakassuunnittelussa. Tampereen yliopisto, sosiaalityön tutkinto-ohjelma (Pori), sosiaalityö

- Linkki <http://urn.fi/URN:NBN:fi:uta-201606221984>

Tutkimuksen tehtävänä on tutkia miten lapsen osallisuus tulee esille lastensuojelun avohuollon asiakassuunnitelmissa. Tarkastelen miten lastensuojelun avohuollon sosiaalityöntekijät ovat kirjanneet lapsen osallisuuden asiakassuunnitelmissa. Kiinnostukseni aiheeseen on noussut tehdessäni itse lastensuojelutyötä ja laatiessani lapsen asiakassuunnitelmia.

Tämän tutkimuksen teoreettinen viitekehys muodostuu lasten osallisuutta käsittelevästä kirjallisuudesta. Lähestyn aihetta Nigel Thomasin (2002) osallisuuden mallin mukaisesti. Thomas on tutkinut lapsen osallisuutta yksilöllisten valinnan mahdollisuuksien kautta. Lastensuojelulaissa on määriteltä, että lastensuojelun asiakkuudessa olevalle lapselle on laadittava asiakassuunnitelma. Tutkimusaineistoni koostui 40:stä lapselle laaditusta avohuollon asiakassuunnitelmasta. Aineisto kerättiin yhdestä keskisuuresta suomalaisesta kaupungista vuosina 2015-2016. Tutkimuksen lähestymistapa on kvalitatiivinen. Tutkimusmetodinä olen käyttänyt sisällönanalyysia sekä aineiston teemoittelua. Teemoittelun avulla pystyin tarkastelemaan aineistossa esiintyviä yhtenäisyyksien sekä poimimaan niille keskeisiä aiheita.

Tutkimuksen perusteella voidaan todeta, että lastensuojelun avohuollon asiakkaana olevista lapsista kaikki eivät osallistu itseään koskevan asiakassuunnitelman laadintaan. Asiakassuunnitelman laadintaan osallistuneet lapset olivat pääsääntöisesti yli 12 -vuotiaita ja huolenaiheet koskivat lasta itseään. Huomionarvoista oli, että erityislapsen eivät osallistuneet asiakassuunnitelman laadintaan. Lapsen osallisuus jäi myös huomiotta, jos huolenaiheet koskivat vanhempien päihteidenkäyttöä.

Koen tutkimuksen olevan ajankohtainen, koska suunnitelmallisuutta ja vaikuttavuutta peräänkuulutetaan sosiaalityössä koko ajan enemmän. Lapsen osallisuus itseään koskevan asiakassuunnitelman laadinnassa on merkityksellistä, kun pyritään saavuttamaan toivottua muutosta asiakkaan tilanteessa.

5. Lasten ja nuorten tuki, vertaistuki sekä eheyttävät tarinat

Knuutila, Anniina (2018) Neposen maailma: Satuhahmon luominen ja sen välittämät asiat. Turun yliopisto, kulttuurituotannon ja maisemantutkimuksen koulutusohjelma, kulttuuriperinnön tutkimus

- Linkki <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2018060125094>

Tässä tutkimuksessa selvitetään, miten satuhahmo luodaan. Tutkimuksen kohteena on Anu Tuomi-Nikulan luoma ja näyttölemä käsinukkehahmo pupu Neponen, joka esiintyy Pikku Kakkosessa. Tämän lisäksi tavoitteena on tutkia, miten pelkkien satuhahmojen kanssa tehty televisiosarja eroaa sarjasta, jossa on ihminen mukana. Tutkimuksessa perehdyn myös siihen, millaisia asioita Neponen satuhahmona välittää.

Aineistona tutkimuksessa on käytetty Anu Tuomi-Nikulan teemahaastattelua, sekä televisiosarjoja Neposen seikkailut vuodelta 2003, josta mukana tutkimuksessa ovat jaksot Kohtaaminen, Kivan kamala aarre, Kammo Kuippana, Talven varalle ja Näkemiin, ja Lasten Suomi vuodelta 2017, josta mukana ovat jaksot Savonlinna, Hanko, Kaarina, Ylistaro ja Inari. Jaksojen lukutapana olen käyttänyt lähilukua.

Tutkimustulos osoittaa, että satuhahmon luomisessa on luova prosessi läsnä, ja tähän vaikuttavat hahmon lähtökohdat. Neposen tapauksessa Tuomi-Nikulan lapsuudella on tärkeä osuus hahmon synnyssä. Sen luomiseen on liittynyt paljon pohdintaa, materiaalin keräämistä, taustatutkimusta ja myös muiden ihmisten panosta. Valitsemistani sarjoista löytyi jonkin verran eroja, mutta suurin ero oli se, että Neposen seikkailut on satu, jossa seikkailevat satuhahmot, ja jossa esiintyy sadulle tyypillisiä asioita. Lasten Suomessa taas on kyse oikeasta maailmasta, jossa satuhahmo toimii ihmisen kanssa. Neponen haluaa mielestäni välittää sukupuoliroolittomuutta, samaistumisen mahdollisuuden, lohtua äidin puuttumiseen ja yleisesti lapsena olemista.

Tutkimus valottaa niitä vaiheita, joita satuhahmon luomisessa käydään läpi, erityisesti nukkehahmon kohdalla. Erilaisten ohjelmien avulla satuhahmoa voidaan tuoda monipuolisesti esille, ja sen välittämistä asioista voi olla apua lapsille.

Nenonen, Elina (2010) "Periaattees se on niinku majakka, et se niinku loistaa ja ohjaa vähä niinku oikeelle tielle" - Nuorten osallisuus Porin kaupungin Nuorten työpajan ja ET-Porin yhteydessä, Tampereen yliopisto, yhteiskuntatutkimuksen tutkinto-ohjelma (Pori), sosiaalipolitiikka

- Linkki <http://urn.fi/urn:nbn:fi:uta-1-21118>

Tämän pro gradu -tutkielman tarkoituksena on kartoittaa, millaista on nuorten toiminta ja osallisuus Porin kaupungin Nuorten työpajan ja etsivän työn yhteydessä, sekä paikantaa sitä, miten nuorten työpaja ja ET-Pori ovat vaikuttaneet nuorten elämisen sujumiseen. Tutkimuksen pääasiallisena teoreettisena viitekehystenä käytän osallisuutta, syrjäytymistä, elämänpolitiikkaa, elämäntilannetta sekä yhteiskuntaan kiinnittymistä. Tutkielmani aineisto koostuu nuorten työpajan ja etsivän työn toiminnassa mukana olevien ja olleiden nuorten haastatteluista. Haastattelin marraskuussa 2009 – helmikuussa 2010 seitsemää toiminnassa mukana olevaa tai ollutta 18–25-vuotiasta nuorta.

Analysoin tulokset sisällönanalyysin avulla kiinnittäen huomiota vastauksissa ilmeneviin samankaltaisuuksiin ja eroihin. Sisällönanalyysissä käytin apuna värikoodeja, jotka liittivät vastaukset eri teemoihin. Työskentelyäni ohjasi osallisuuden, yhteiskuntaan kiinnittymisen, syrjäytymisen marginalisaation ja elämäntilannan käsitteet, joilla tarkasteltavaa ilmiötä hahmotan. Nuorten elämän reunaehtojen käsittämiseksi taustoitin yhteiskunnallista kontekstia esimerkiksi työllisyystilastojen kautta.

Esittelen tulokset ensin teemoittain ja lopuksi teen tulosten perusteella yhteenvetoa siitä millaisena osallisuus ja toiminta näyttäytyvät nuorten näkökulmasta. Vertaamalla nuorten näkemyksiä toisiinsa katson, mikä vaikutti nuoren kokemukseen työpajalla ja ET-Porin toiminnassa olon onnistumisesta ja epäonnistumisesta sekä mitkä asiat nuoria osallistivat ja kiinnittivät yhteiskuntaan ja millä tavoin. Haastattelujen pohjalta pyrin arvioimaan mitkä ovat tärkeimmät nuorta osallistavat tekijät. Tärkeimmät löydökseni olivat nuorten tuen kaipuu, johonkin kuulumisen tarve, nuorten elämäntilanteiden koostuminen formaaleista toimijoista ja nuorten omien ennakoitujen vaikutus heidän kokemukseensa työpajalla ja ET-Porin toiminnoissa mukana olosta sekä niiden vaikutuksista heidän elämäntilantaansa.

Niemelä, Miia (2014) ”Rakkaudesta veitsiin”: viiltely ja vertaistuki internetin avoimessa vertaisryhmässä. Tampereen yliopisto, sosiaalityön tutkinto-ohjelma (Pori), sosiaalityö

- Linkki <http://urn.fi/URN:NBN:fi:uta-201406271918>

Tutkielmassa tarkastellaan internetin avointa vertaisryhmää, jonka viestit sisältävät keskustelua viiltelyilmiöstä. Tutkimuksen tavoitteena on selvittää mitä ja millaisia asioita kirjoittajat tuovat foorumilla esiin ja mitkä aiheet ovat suosituimpia. Lisäksi tavoitteena on selvittää, miten vertaisuus näkyy viiltelyyn liittyvissä keskusteluissa internetin vertaisryhmässä.

Viiltely ja siihen liittyvät ilmiöt ovat sosiaalityön näkökulmasta melko vähän tutkittu aihe. Olemassa olevat tutkimukset keskittyvät lähinnä viiltelyn syiden etsimiseen ja näkökulma on useimmiten hoitotieteellinen. Viiltelyllä on kuitenkin myös selkeä sosiaalinen merkitys, jota ei tulisi jättää huomiotta. Viiltely alkaa lähes poikkeuksetta nuoruusiässä ja tästä syystä viiltely liitetään usein nuoruuteen kuuluvaksi ilmiöksi. Tutkimuksessa käytetään kattokäsitettä viiltely, joka sisältää myös muita itsensä vahingoittamisen keinoja, joita foorumilla mainitaan. Viiltelyilmiön lisäksi tutkimus tarkastelee vertaistuen ilmentymistä internetin vertaisfoorumilla. Vertaistuki on samassa elämäntilanteessa olevien ihmisten tukimuoto, joka perustuu elettyyn elämään ja omaan kokemukseen.

Tutkimusaineisto koostuu noin viiden vuoden ajanjaksolta, internetin nuorten avoimesta vertaisryhmästä kerätystä viestiketjusta. Viestiketjuja kertyi yhteensä yhdeksän ja viestiketjut sisältävät yhteensä 179 viestiä. Viestiketjut analysoitiin sisällönanalyysin keinoin ja tutkimuksen tulokset jakaantuvat kahteen osaan: Tulosluvun ensimmäinen osa- viiltelyilmiö avoimessa vertaisryhmässä internetissä – keskittyy edellisen viiltelykerran, viiltelyn syiden ja arpien merkitysten pohdintaan. Tulosluvun toinen osa – vertaistuki foorumilla – syventyy tarkastelemaan vertaistuen sisältöjä, kuten kirjoittajien keskinäistä halua auttaa, kokemusten jakamista ja erilaisten kysymysten esittämistä vertaisille.

Tutkielman johtopäätöksinä voidaan todeta, että viiltelyilmiöön tulisi kiinnittää yhä enemmän huomioita ja ammatti-ihmisten tulisi olla tietoisempia viiltelyilmiön olemassaolosta etenkin nuorten keskuudessa. Viiltely tulisi ottaa rohkeasti puheeksi viiltelijöiden kanssa ja keskustella viiltelyn aiheuttamista sosiaalisista ongelmista ja arpien merkityksestä. Jatkotutkimuksen näkökulmasta olisi edelleen tärkeää selvittää viiltelijöiden omia kokemuksia internetin vertaistuen vaikutuksista.

6. Lopuksi

Lapsiperheiden arki on usein vaativaa ja kiireistä. Lisäksi erilaiset kriisit tai muutokset voivat heikentää perheiden hyvinvointia ja toimintakykyä. Varhaisen puuttumisen ja ennaltaehkäisevän tuen tavoitteena on vahvistaa perheen arjessa selviytymistä kuormittavissa ja haasteellisissa elämäntilanteissa. Lapsia ja vanhempia kohtaavilla ammattilaisilla tulisikin olla riittävästi valmiuksia ja tietoa saattaa perhe tarvittaessa tuen piiriin. Lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointiin sekä varhaiseen tukeen liittyviä ilmiöitä on käsitelty monista näkökulmista myös opinnäytetöissä Porin yliopistokeskuksella. Valmistuneiden opiskelijoiden pro gradu- ja diplomitöistä sekä väitöskirjoista on 2000-luvun aikana kertynyt kattava tietovaranto myös alueen julkisen, yksityisen ja kolmannen sektorin toimijoiden hyödynnettäväksi. Pro gradu- ja diplomityöt sekä väitöskirjat ovat myös konkreettinen esimerkki Porin yliopistokeskuksen opiskelijoiden asiantuntijuudesta ja sen laaja-alaisuudesta. Kirjaseen kootut tutkielmat voivat auttaa tunnistamaan erilaisia tuen, palvelujen ja käytäntöjen mahdollisuuksia sekä tuoda uusia näkökulmia lapsiperheiden tukemiseen. Erilaisten tukitoimien viidakossa on tärkeää huomata myös arjen vertaistuen ja sosiaalisten tarinoiden hyvinvointia vahvistavat ja suojaavat tekijät.

ASTe

Akateeminen asiantuntijuus Satakunnan
sosiaali- ja terveyspalvelujen tueksi (ESR)

Tampereen yliopisto
Yhteiskuntatieteet, Pori

Porin yliopistokeskus

KATSAUKSEN ON TUOTTANUT:
ASTE – AKATEEMINEN ASiantuntijuus
SATAKUNNAN SOSIAALI- JA
TERVEYSPALVELUJEN TUEKSI (ESR) -
HANKE

TAMPEREEN YLIOPISTO
YHTEISKUNTATIETEET, PORI

Vilma Wiro

Eveliina Kaukkila

Nina Vanhatalo